

ROALD AMUNDSEN - FORTELLINGER OM EN POLARHELT

Lena Aarekol

I jubileumsåret Nansen- Amundsen 2011 har museene og andre institusjoner naturlig nok satt særlig fokus på Fridtjof Nansen og Roald Amundsen gjennom nye utstillinger og ulike arrangementer. For eksempel feiret Kulturhistorisk Museum året med sin utstilling *Arktiske Eksperter. Selfolkets møte med Amundsen* og Nasjonalbiblioteket med utstillingen *Norske polarheltebilder*. I Tromsø har Polarmuseet både viste frem sine faste utstillinger om polarhistorien og den nye utstillingen *SNOWHOW. Polarheltenes læremestre: inuitter, samer og ishavsfolk*.¹

En av museenes mange roller er å produsere forestillinger og fortellinger om historiske sammenhenger, der tekstlige, visuelle og materielle virkemidler fremstiller historien. Hvilke fortellinger, perspektiv og representasjoner er det som formidles i polarhistorien og om polare helter? Bidrar fortellingene til å individualisere og personliggjøre gjennom fokus på polare helter i historien? Eller er fortellingene bygd opp slik at de åpner for refleksjon og nye perspektiver hos besøkende? I Tromsø er det særlig Polarmuseet som har rollen som museal formidler av norsk og lokal polarhistorie. Jeg vil ta utgangspunkt i dette museets utstilling om Roald Amundsen og undersøke hvordan noen av de nye utstillingene fra 2011 formidler polarhistorien knyttet til Amundsen. Hvilke fortellinger presenteres for publikum i utstillingene? Er det rom for nye perspektiver og nye heltebilder?

Polarmuseet. Den røde Tollboden er i dag museets utstillingslokaler. Det gamle Tollkontoret holdt til i den grønne bygningen og er nå museets kontorlokaler. Foto: Thomasz A. Wacko; Tromsø Museum -Universitetsmuseet.

Ekspedisjonene

Utstillingene på Polarmuseet i Tromsø formidler lokal historie og kultur knyttet til de nordnorske regionenes nærings- og naturforhold. Utstillingene har to hovedtema. For

¹ Lena Aarekol er i dag konstituert som daglig leder ved Polarmuseet og har produsert og vært prosjektleder for utstilling *SNOWHOW. Polarheltenes læremestre: inuitter, samer og ishavsfolk*

det første blir Tromsøs rike fangsthistorie med overvintringsfangst, sesongbasert fangst og byens rolle som “porten til Ishavet” formidlet. Det andre temaet er polare ekspedisjoner, som jeg vil gi hovedfokus i denne artikkelen.

Polarhistorien handler i mye om de mange og ulike ekspedisjonene som er gjort eller forsøkt gjort gjennom historien. Denne typen fortellinger i historiebøkene og i utstillingen er gjerne knyttet til beskrivelser om “hardførhet, utholdenhet, tilpasningsevne og evne til å håndtere dramatiske situasjoner i møte med ekstreme naturkrefter.”(Eriksen, 2004, 346)

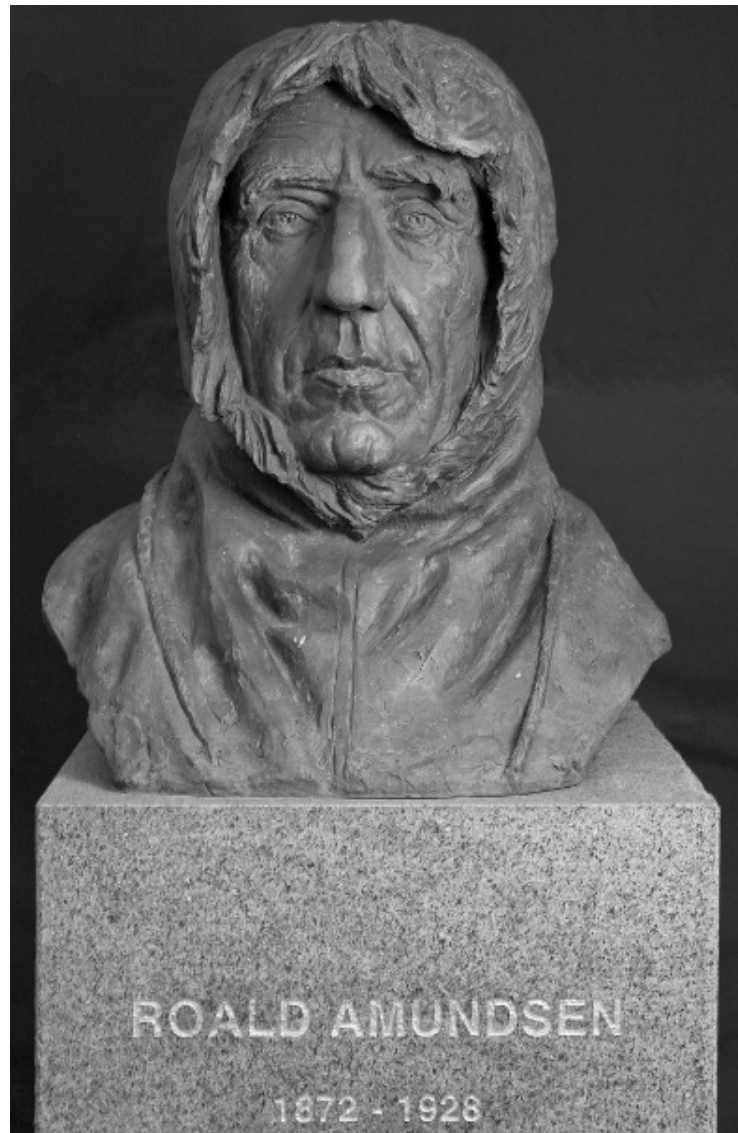
De fleste polare fortellinger på museene har gjerne også en stedlig forankring. Polarmuseet åpnet 18. juni 1978. Dagen var samtidig en 50-års markering for Roald Amundsens avreise fra Tromsø med luftbåten *Latham* for å lete etter italieneren Umberto Nobile som hadde forsvunnet med luftskipet *Italia*. At denne hendelsen ble valgt til åpningsdagen for museet, bidro til å knytte museet til den nasjonale polarhistorien. Det var ute i Tromsøysundet, rett utenfor museet, at Amundsen tok av og ble sett siste gang. I dag er de få restene som seinere ble funnet fra flyet utstilt på museet.

Polare museer har blitt beskrevet som steder der heltefortellinger bidrar til “å realisere nasjonale verdier.” (Eriksen, 2004, 365) Her er det nasjonale til stede som en klangbunn i fortellingene. Samtidig som mange av fortellingene er nasjonale, har den lokale tilknyttingen til stedet stor betydning, her er det *våre* folk som er aktører og *vårt* sted som har betydning. Åpningsdagen for Polarmuseet understreker nettopp dette poenget.

Roald Amundsen

Når du i dag ankommer Polarmuseet, er bysten av Roald Amundsen det første som møter deg. Den blir flittig fotografert av de rundt 35.000 besøkende som kommer til museet hvert år. Mange tror derfor også at museets bygninger opprinnelig var Amundsens barndomshjem. Denne statuen er en av fem identiske som er satt opp på ulike steder i verden, steder med ulik tilknytning til Amundsens liv og virke. Amerikaneren Robert Stevens, en pensjonert flykaptein, fant og kjøpte gipsmodellen til denne statuen nedstøvet i et antikvariat i USA. Gipsmodellen skal være den eneste Amundsen satt levende modell for og ble laget i Seattle av kunstneren Alonzo Victor Lewis i 1921. Avstøpningene i bronse er laget av Einar S. Pedersen.(Stevens, 1986)

Den første bysten ble avduket i mai 1976 av Helge Ingstad i Ny Ålesund, 50 år etter at luftskipet *Norge* tok av herfra. Den andre ble avduket i oktober samme år i Nome i Alaska. Statuen skulle egentlig vært plassert i Teller der luftskipet landet, men siden planen var at *Norge* skulle lande i Nome, og statuen trolig ville bli sett av flere her, valgte man dette stedet. Umberto Nobile som var leder for den italienske delen av ekspedisjonen fikk imidlertid ikke noen statue her da.(Stevens, 1986)

Roald Amundsen. Foto: Thomasz A. Wacko; Tromsø Museum

Seinere ble statuen satt opp i Hobart på New Zealand der Amundsen gikk i land etter erobringen av Sydpolen i 1911. Statuen i Tromsø var den fjerde kopien og ble satt opp under byens 200-års jubileum i juni 1994.² Den siste og femte kopien ble satt opp i Gjøhavn hvor Amundsen overvintret med Gjøa under gjennomseilingen av Nordvestpassasjen. Statuen bidrar til å forankre og verifisere Polarmuseet som sted for polare fortellinger både i lokal, nasjonal, og global sammenheng. Gjennom oppsettingen av den samme statuen flere steder i verden, markeres disse som nøkkelsteder i polarhistorien. I Bodø har også lokale interesser tatt et initiativ for at Norsk Luftfartsmuseum skal få satt opp den sjetteste statuen utenfor museet, siden de har den originale gipsmodellen i magasinet.

² Initiativet til å få satt opp bysten ble tatt av Polarmuseet ved museets leder Torbjørn Trulssen og ble finansiert med bidrag fra Tromsø kommune, foreninger i Tromsø og næringslivet, *Nordlys* 18.6.1994 og *Nordlys* 1.8.1994.

Polarmuseets utstillinger

Bygningen hvor Polarmuseet holder til ble ferdig i 1840 og ble brukt som tollkontor og tollbod frem til 1970-tallet. Det var her ekspedisjoner, fangstbåter og handelsreisende fikk tolldeklart proviant og utstyr på vei ut av landet og når båtene vendte tilbake.

Tollboden som huser utstillingene er ikke vesentlig modernisert. Her inngår nærmest utstillinger og bygninger i hverandre og utgjør en viktig del av formidlingen. I hovedsak ble utstillingene satt opp på 1980-tallet, mens oppdateringer og tilføringer av nytt materiale har kommet til etter hvert. Formidlingen er sentrert om en mengde faktaorienterte tekster, foto, gjenstander og tablåer. Den minimalistiske formidlingsformen har ikke nådd utstillingene, men de fremstår mer som et "skattekammer" eller som et raritetskabinett. Vanligvis forventes det at en fortelling har en begynnelse, et forløp og en slutt der plottet er en form for grunnstruktur. (White 2003, 64–66) På Polarmuseet er det vanskelig å identifisere et slikt plott, og det kan være spennende i seg selv for publikum. Effekten er at her kan du "shoppe" i polarhistorien og stadig komme tilbake og finne nye detaljer.

Utstillingen om Roald Amundsen har en sentral plass på Polarmuset og tar opp omtrent ¼ av arealet. Her blir hans biografi og polare liv fortalt gjennom tekst, foto og gjenstander. Montrene med omfattende og unike gjenstander understreker en materiell fremstillingsform.

Fra utstillingen på Polarmuseet. Foto: Thomasz A. Wacko; Tromsø Museum Universitetsmuseet.

Over én av montrene henger et norsk flagg som Amundsen hadde med seg på alle sine ekspedisjoner fram til 1925. Han ga i sin tid flagget til apoteker Fritz Zapffe i Tromsø som hadde det hengende i sin egen Amundsen-utstilling hjemme i stua. Inne i monteringen ligger blant annet en bjelle som har tilhørt lederhunden Myllium sammen

med en eskimoisk ringnål, et hårbånd, en rygghvirvel og et spill av hvalrosstann. Lighteren i monterer har følgende beskrivelse:

Rett før han (Amundsen) forlot Tromsø i 1928 med flybåten *Latham* for å lete etter den forulykkede Umberto Nobile, overrakte han Fritz Zappfe fyrstøyet med følgende ord: Dette skal du få, jeg har ikke bruk for det! Som kjent styrtet *Latham* noen timer seinere og hele besetningen omkom.

Monter med gjenstander fra Roald Amundsens ekspedisjoner. Foto: Lena Aarekol, Tromsø Museum Universitetsmuseet.

Gjenstandene som vises er ikke sortert etter kronologi eller for eksempel ekspedisjonstilhørighet. Sammenstillingen gir inntrykk av et tidløst perspektiv hvor gjenstandene får karakter av å være skatter som er samlet bak sikkert glass. Her er det gjenstandenes autenticitet som fremheves som fellestrekk; dette er gjenstander fra ekspedisjoner med skipene *Fram*, *Gjøa*, *Maud* - eller som har vært i Amundsens eie. Her er også en påkledd utstillingsdukke som representerer Sydpolsekspedisjonen med teksten: "Ski, skistaver, anorakk og snøbriller tilhørte Helmer Hanssen. Skinnhetta var Roald Amundsens, mens vindbuksa og soveposetrekket tilhørte Olav Bjaaland". Slik fremstår sammensetningen nærmest som en *fusjon* av de fem ekspedisjonsmedlemmene som gikk til Sydpolpunktet.

Det er gjenstandenes autenticitet som får fremtre i fortellingene. Tekstene understreker dette perspektivet, med formuleringer som "Gjenstander fra

polarforskeren Roald Amundsens berømte ekspedisjoner” eller “Gjenstander fra sydpolsekspedisjonen”. Tingene i seg selv er fascinerende og de korte tekstene åpner for tolkninger for publikum fordi de er så knappe. Men mer fokus på kontekstualisering av gjenstandene, det vil si den sammenhengen gjenstandene har vært brukt i, vil kunne bidra til økt interesse og kunnskap om praksisene de har inngått i.

Et eksempel er fyrstikkesken i monterer med påskriften “14.12.1911 R.A”. Til fyrstikkesken er det skrevet en tekst som sier: “Gjenstander fra sydpolsekspedisjonen”. Om en går til Amundsens egne beskrivelser i andre bind av tobinds verket *Sydpolen*, forteller han hva som ble gjort etter at telt og flagg var satt opp på Sydpolen: “Alt hvad vi hadde med os, skulde nu merkes med „Sydpolen”, dato og aarstal, for senere at tjene som erindringer. Wisting viste sig som en første klasses gravør, og mange blev de ting, han fik at merke.” (Amundsen, 1912, 124) På denne måten bidro sydpolsekspedisjonen til bevisst minneproduksjon, som seinere igjen har vist seg som verdifulle virkemidler i den museale formidlingen om ekspedisjonen.

I fremvisningen av gjenstandene er det ikke forklaringen av hvordan dette ble minnegjenstander som er vesentlig, men at de er ekte og hvem som har vært i besittelse av dem. Dermed fremstår gjenstandene nærmest som relikter i fortellingen om de polare heltene. I utstillingen er det også hengt opp en gullramme med flere små trefliser i billedflaten. Teksten forteller at Helmer Hanssen skal ha tatt disse fra *Latham* rett før avreise fra Tromsø på oppfordring fra Amundsen. Hvorvidt Hanssen virkelig hadde kontakt med Amundsen i 1928 er imidlertid et bestridt faktum. I et radiointervju sier Hanssen selv at han ikke hadde kontakt med Amundsen da han var i Tromsø i 1928.³

SNOWHOW

Polarmuseets gjestebok er daglig i bruk og interessant lesning fra ulike perspektiv. Den 25. august gjestet kunstneren Patrick Huse Polarmuseet. Han har særlig arbeidet med arktiske områder og arktiske urfolk i sin kunst. I forbindelse med åpningen av sin utstilling *Northern Imaginary 3rd part* i Tromsø kunstforening besøkte han Polarmuseet og skrev at “Jeg savner kanskje noen relasjoner til urfolk i Arktis. Som de fleste europeere som reiste i disse områdene nøt godt av. Ellers et flott museum”.

Denne dimensjonen er ikke til stede i Polarmuseets utstillinger. I forbindelse med markeringen av starten på Nansen-Amundsen året 2011 åpnet Polarmuseet jubileumsutstillingen *SNOWHOW*. Polarheltenes læremestre: inuitter, samer og ishavsfolk”. I denne utstillingen var formålet blant annet å bidra til å utvide forståelsen den mer tradisjonelle fremstillingen av norsk polarhistorie på museene. Utstillingen var et resultat av et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Polarinstitut, Tromsø Museum og Polarmuseet.⁴

Utstillingen er lokalisert i tørrdokken som huser båten M/S Polstjerna, en selfangstbåt fra 1949 som nå står inne i et bevaringsbygg som ble satt opp i 2001.

³ Avskrift fra radiointervju med Helmer Hanssen om Roald Amundsen, NRK Troms, udatert.

⁴ Prosjektgruppa for utstillinga bestod av billedarkivar Ann-Kristin Balto, historiker Harald-Dag Jølle og prosjektleder Lena Aarekol. Utstillinga ble finansiert av Norsk Polarinstitut, Tromsø Museum, Polarmuseet, Miljøverndepartementet, Politi- og justisdepartementet og Nansen-Amundsen året.

Utstillingen tar sikte på å utfordre den historien som i hovedsak har blitt fortalt om den norske polarsuksessen i de siste 100 årene. Det har vært pekt på skiene, at vi er født med ski på beina, og på at nordmenns erfaring fra vinterfjellet gjorde oss suverene i polare områder. Fokuset i utstillingen er på kunnskap og har fem hovedtemaer med overskriftene: Maten, Anorakken, Sleden, Kajakken og Isen. Utstillingen viser hvordan Nansen, Amundsen og andre polarfarere lærte ferdigheter av inuitter, samer og ishavsfolk. Kunnskap om å spise rett, kle seg, kjøre hundeslede, padle kajak og navigere på og i isen ble avgjørende for ekspedisjonene.

Sitater fra ulike polare helter formidler hvor viktig nettopp denne kunnskapen var. For eksempel dette sitatet som Amundsen skrev etter han hadde overvintret i Nord-Canada i forbindelse med gjennomseilingen av Nordvestpassasjen: “De tilsynelatende saa primitive gjenstande viste seg at være saavel avpasset efter de forhaandenværende behov og forhold, som kun aarhundreders erfaring og klok prøven sig frem havde kunde gjøre dem”. Noen år tidligere hadde Fridtjof Nansen skrevet i dagboken etter han hadde gått på ski over Grønland og blitt for sein til å nå siste båten hjem: “Det gaar mer og mer op for mig, at det vilde ikke være ganske umulig for en europæer at bli eskimo, naar han havde tiden for sig.”

Utstillingen formidler i hovedsak budskapet gjennom denne typen sitater, korte tekster og et omfattende bildemateriale. I utvalget av gjenstander har fokuset på autentisitet ikke vært sentralt, men det har derimot interaktivitet. Gjenstandene er få, mens det er vesentlig at publikum skal kunne kjenne på selskinn, samisk pesk, pakke en slede klar for ekspedisjon og prøve-padle en kajak. Siden lokalet som huser utstillingen er svært fuktig og har store temperatursvingninger ble det også vesentlig å tenke alternativt angående gjenstandsvalg. Velbrukt ekspedisjonsutstyr fra ulike ekspedisjon som telt, primus, sovepose, hermetikk, slede, termos og votter fra Norsk Polarinstitutt's lager er lagt i en slede som publikum kan ta ut og undersøke nærmere.

I Museumsnytt nr 2/2011 ble denne utstillingen gitt en anmeldelse av Anders Houltz. Han gir i hovedsak utstillingen god omtale, men kommer også med interessante innvendinger. Houltz stiller spørsmål om hvilke stemmer det er som kommer frem, er det “heltene”, “læremestrene” eller begge to? Her ligger også det som blir ansett som det største problemet med utstillingen: at alt fortelles gjennom polfarernes perspektiv. Her er det Nansen og Amundsens som blir fremstilt som de aktive samlerne av kunnskap, mens urfolkene fremstilles som de passive giverne. I bildetekstene i utstillingen er dette tydelig ved at svært få av urbefolkningen er navngitt, her nevnes bare polarfarerne som har tatt bildene. For eksempel har et fotografi av en inuittkvinne med barn fått teksten: “Roald Amundsens Gjøgaa expedition 1903-1906”. Dette er en tankevekker i forhold til hvilket perspektiv en velger og hva en gjør når utstillinger lages og produseres. Anders Houltz konkluderer med: “Fram träder gestalter fria från det moderne projektets hybris, lyhörda för ursprungsbefolkningarnas know-how och ödmjuka inför naturens krafter. Den nyanserande bilden tecknar hjältar för vår egen tid.” (Houltz, 2011)

Fra åpningen av utstillingen "SNOWHOW. Polarheltenes læremestre: inuitter, samer og ishavsfolk". Foto Adnan Icacig

Arktiske eksperter

Den 25. august 2011 åpnet ordfører Fabian Stang utstillingen *Arktiske eksperter. Selfolkets møte med Roald Amundsen* på Kulturhistorisk Museum. Tone Wang ved Kulturhistorisk Museum har vært prosjektleder for utstillingen. Den er i hovedsak basert på en samling av gjenstander fra Netsilik inuittene i Gjøahavn fra begynnelsen av 1900-tallet. Alle gjenstandene ble kjøpt inn av Roald Amundsen under overvintringen her med *Gjøa* i forbindelse med gjennomseilingen av Nordvestpassasjen. Ved hjemkomsten ga Amundsen over 900 etnografiske gjenstander (kajakk, telt, slede, klær og husgeråd) til Kulturhistorisk Museum og dette utgjør i dag den største samlingen fra Netsilik-inuittene.

I likhet med *SNOWHOW*-utstillingen tar denne også utgangspunkt i en polarhelt, men her er det ikke Amundsens bedrifter som får fremtre. Her er det fokus på Netsilik-inuittenes kunnskaper gjennom utstilte gjenstander. Gjenstandsmengden gjør det mulig å la materialiteten fremtre gjennom vise frem flere ulike eksemplarer av samme type og navngi dem på netsilikinuitenes språk, inuktitut. Feks fremvises det et utvalg 7 ulike iggat (snøbriller) fra samlingen. Netsilik gjenstandenes funksjonalitet er også hovedpoenget i tekstene. Teksten til en anorakk av reinskinn er: "Mannsanorakk av reinskinn til vinterbruk. Dobbelt lag reinpels, det innerste med håret inn og det ytterste med hårene ut, er det varmeste man kan kle seg i."

Arktiske eksperter. Foto: Ann Christine Eek, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Utstillingene *SNOWHOW* og *Arktiske Eksperter* utfyller hverandre på flere måter. Mens *SNOWHOW* formidler ut fra polarheltenes ståsted, søker *Arktiske eksperter*-utstillingen å formidle ut fra urbefolkningens ståsted. Ved fremvisningen av Netsilik-inuittenes gjenstander får deres kunnskap om livet i Arktis fremtre, mens Amundsen fremstilles mer som en leverandør av gjenstandene til museets samlinger. Fremstillingen i utstillingen kunne imidlertid hatt en tydeligere link og forklart mer eksplisitt hvordan disse arktiske ekspertene fikk betydning for norske polarekspedisjoner. Ved å fremheve hvordan Amundsen tok i bruk disse erfaringene og kunnskapene, ville fremvisningen av gjenstandene fått frem inuittene betydning og funksjon som de virkelige arktiske eksperter i den norske polarhistorien.

Fotografiene i *Arktiske eksperter* er mange av de samme motivene som i *SNOWHOW*. I tillegg til at bildetekstene referer til Amundsen og *Gjøa*-ekspedisjonen er de fotograferte inuittene navngitt der det er mulig som f.eks. "Netsiliker besøker *Gjøa* i Gjøahavn. Fra venstre: Anana, Onaller, Kabloka og Umiktuallu" og "Akla og hans sønn".⁵ Her fremstår dermed inuittene som de menneskene Amundsen og hans mannskap levde blant under overvintringen, og ikke som eksempler på en urbefolkning.

⁵ <http://www.khm.uio.no>

Hvordan ser en polarhelt ut?

Fotografiutstillingen *Norske polarheltebilder 1888-1928* åpnet i november 2011 på Nasjonalbiblioteket. Kuratorene Harald Østgaard og Liv Frøydis Berg har også redaktører for boken med samme tittel lansert samtidig med utstillingen.⁶ I utstillingen vises en mengde fotografier fra spesielt Nansen og Amundsens ekspedisjoner. Det er lagt vekt på å presentere fotografiene som objekter i seg selv der deres egen materialitet får fremtre. Både i utstillingen og i boken er bildene gjengitt mest mulig som i den utgaven de finnes i arkivene, enten som en original, reproduksjon eller ulike versjoner fra samme original. Dermed får fascinasjonen for fotografiets vesen fremtre og gir innblikk i hvordan de har blitt til og brukt gjennom historien til ulike tider. Formålet er at publikum i utstillingen og leserne av boka selv skal kunne “gjøre interessante oppdagelser og sammenligne ulike motiver, fotografiske situasjoner og forskjellige eksemplarer.” (Lund & Berg, 2011, 11)

For eksempel har et fotografi av Amundsen på ski denne teksten: “Anders Beer Wilse, Svartskog, Bunnefjorden, 7. mars 1909. Glassnegativ 21 x 16 cm. Eier: Norsk Folkemuseum.”⁷ Samme bilde er gjengitt på en avisside med denne teksten: “Anders Beer Wilse, “Roald Amundsen paa Ski” Halvtonetrykk. Aftenposten lørdag 9. mars 1912. Avisforside.”⁸ En innvending er at det kan være vanskelig for publikum å koble slike sammenhenger, særlig fordi tekstene til fotografiene i utstillingen er så knappe. Tekster som gjerne kun referer til tid, sted og teknikk mangler noe av den kontekstualiser ingen som publikum kanskje søker. Her forventes det nærmest en omfattende forhåndskunnskap om polarhistorien fra den besøkende. Boka til utstillingen fungerer i så måte bedre, her kommer poengene tydeligere frem gjennom artikler og kortere tekster til hver bildeserie i boka.

Utstillingen stiller spørsmålet: “Hvordan ser en polarhelt egentlig ut?” Svaret finnes et sted mellom hvordan polarheltene ville fremstille seg selv fotografisk for offentligheten, inspirasjon fra ulike billedtradisjoner og ulike tilgjengelige fotografiske virkemidler. Gradvis etablerte det seg “en ikonografi for polarhelten – med blikket rettet fast mot fjerne og kalde horisonter og hetten trukket ned over hodet.” (Lund & Berg, 2011, 18) Denne ikonografien har inspirert forfatterne og kuratorene til å etablere en ny kategori av helteportrettene; *hetteportretter*. Begrunnelsen for denne kategorien er at “En polarhelt kjennes på sin hette. Hetta beskytter mot ulende vind, pelsen mot den bitende kulde. Hetta utgjør selve bindeleddet mellom personen og det polare, mellom helten og nordboernes land”. (Lund & Berg, 2011, 22) Her hentes det kjente portrettet av Amundsen med hette frem som selv ikonet på denne kategorien portretter. Utstillingen og boken er forfriskende i den ordinære heltesjangeren, og vil trolig bidra til en utdypet forståelse av polarheltens fotografier. I utstillingen er det fotografiens kontekst og resepsjon etter de ble fotografert som er hovedpoenget. Det gir muligheter til å forstå fotografiene på nye måter.

⁶ Berg er idehistoriker og forskningsbibliotekar ved Nasjonalbiblioteket og Østgaard er forskningsbibliotekar og fothistoriker ved Nasjonalbiblioteket i Oslo.

⁷ <http://www.nb.no/polarheltebilder/>

⁸ <http://www.nb.no/polarheltebilder/>

*Hetteportrett. Foto: Lomen Bros, Roald Amundsen, Nome, Alaska ca 1920.
Nasjonalbiblioteket.*

Helter for vår tid?

Utstillingene jeg har gitt en kort presentasjon av her, viser at polarhistorien og fortellingene om Roald Amundsen formidles med mange ulike fokus og virkemidler. Der er derfor viktig å se nærmere på hva museene gjør og hvilke polare heltefortellinger som formidles. Museene er viktige for det kollektive minnet vårt om polarhistorien, men også våre personlige minner. Dette utgjør steder for lokale og nasjonale erindringer, her kan publikum få ta del i den kollektive erindringen og skape sine egne forståelser og fortellinger gjennom besøk i utstillingene. Gjennom formidlingen av historie gjennom museumsutstillinger får vi minner om ting vi selv aldri har opplevd personlig, men som vi kan identifisere oss med og regne som våre. På samme tid formidles bildet av polarhistorien til alle utenlandske turister om at Norge er en nasjon som er basert på de polare heltenes ekspedisjoner, og at det nærmest er en del av vår folkenatur.

Hovedfokus i tida fremover bør være å utdype det bildet som vi tradisjonelt har lært og fremvist. Polarhistorie handler om mer enn skiturer over Grønland og sledetur til Sydpolen. De nye utstillingene som har kommet til i løpet av Nansen-Amundsen året 2011 viser at denne utdypingen av historien er på god vei i formidlingen i museumsutstillinger, og ikke bare i faglitteraturen. Det er fortsatt

vesentlig å formidle det mangesidige ved ekspedisjonene og oppdagelsene i nord. Det er mange fortellinger igjen å fortelle om helter og antihelter på mange plan – og kanskje også finne nye helter – for vår tid.

Litteraturliste

- Amundsen, Roald 1912. *Sydpolen*.
- Eriksen, Anne 2003. "Polarheltene – minner og monumenter", i Drivenes, Einar Arne og Jølle, Harald Dag red.), *Norsk Polarhistorie*, Bind I.
- Houltz, Anders 2011. "Under ytan", Museumsnytt nr 2.
- Lund, Harald Østgaard og Siv Frøydis Berg, 2011. *Norske polarheltebilder, 188-1928*, Nasjonalbiblioteket, Forlaget Press.
- Stevens, Robert W., 1986 "The Incredible Journey of the Norge", s 351-353.
- White, Hayden 2003. *Historie og fortelling*.
- http://www.khm.uio.no/utstillinger2/arktiske_eksperter/netsilikene_moeter_amundsen.html
- <http://www.nb.no/polarheltebilder/>

Forfatterbiografi

Lena Aarekol er konstituert som daglig leder ved Polarmuseet Tromsø Museum Universitetsmuseet. Hun har en doktorgrad i historie med vekt på kvensk kultur og minneproduksjon. Hun har vært prosjektleder for utstillingene "SNOWHOW. Polarheltenes læremestre: inuitter, samer og ishavsfolk" og "Cold Coast – Close relationship" som begge åpnet i 2011. Epost: lena.aarekol@uit.no

Summary

2011 is the Nansen-Amundsen Year in Norway. This year celebrate two anniversaries with great significance for Norway. It is 150 years since the birth of Fridtjof Nansen and 100 years since Roald Amundsen, accompanied by four of his men, arrived as the first at the South Pole. During this year several new exhibitions has been made and displayed in different museums in Norway. The article surveys the role of today's museums has in forming the narratives about the Norwegian polar history, the polar heroes and Roald Amundsen especially. An examination of a so called traditional Polar exhibition shows that their main focus on artifacts and their lack of contextualization, gives the exhibition an aura of authenticity. While new exhibitions are characterized by emphasis on contextualization, critical questions and giving different groups a voice. It is argued that the museums both contributes to conserve the prevailing concepts and representations, but also contributes to give new understandings and perspectives of Roald Amundsen and the Norwegian Polar history. It is important to understand how the museums exhibitions are contributing to the collective memory.

Keyword/nøkkelord

Museer, museologi, formidling, polarhistorie, Roald Amundsen, urbefolkning, inuitt, polarhelte, fotografi.